

BOLNIȚA BISTRIȚEI
ANEXA
PROGRAMUL ICONOGRAFIC

Altar¹

1. **Cel Vechi de Zile** (â2ðð-è äí mü è, ¶ñ õñ)
2. **Sf. Duh** [...]
3. **Maica Domnului cu Pruncul** („Ocrotitoarea tuturor”, âüñýì ü ´añõüí í èöà, ¶ñ õñ)
4. **Arhanghelul Mihail** (N; [ã]ð(õ)² ì èöàèè)
5. **Arhanghelul [Gavriil]** (S; [...])
6. **Profetul David** (N; ì ðê[ü] äâäü; pe filacter: [...])
7. **Profetul Solomon** (S; ì ðêü ñîêîî î(í); pe filacter: „[...] te-am văzut, Fecioară”, ñ[...]=ø2| äüü_2| внждк)
8. **Profetul Zaharia** cu cădelniță (N; ì ðêü ´ãöàð¶)
9. **Profetul Ieremia** cu sfeșnic (S; ì ðêü 2ð2ì ¶)
10. **Viziunea sf. Petru din Alexandria** (ñðü¶³ • ì 2|ððü • äè2|çà(í)äðüñê|è • ; ¶ñ õñ ; „Cine Ți-a rupt, Mântuitorule, haina ?”, èðî òè ðè ´© ñî 2 ðà(´)äðà)
11. **Iisus în mormânt** (¶ñ õñ)
12. **Sf. Chiril al Alexandriei** (ñð_ è_ð_(è) • ; pe filacter: „Mai ales pentru [preasfânta], curata, preabinecuvântata stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria”, _´ð[...](ä)íî w| [...]|[...] ÷2[ñ]òý|_ [...] ì ðý|áéãîñêî|â2í ý_ | äèã_ø2| íø2_ áö_| ì ð_ñí î|â[â]ý_ ì àð_ { ⁴: ecfonis după epiclesă)

¹ Relevee iconografice la: Alexandru Efremov, „Pictura interioară din paraclisul mănăstirii Bistrița-Vâlcea”, *BMI* XLI (1972), nr. 3, fig. 2-6; Carmen-Laura Dumitrescu, *Pictura murală din Țara Românească în veacul al XVI-lea*, București, 1978, pl. 4, 5; Luiza Zamora, *Biserici bolniță din Țara Românească în secolele XVI-XVIII*, Grupul Român pentru o Istorie Alternativă (www.patzinakia.ro), București - Cluj-Napoca, 2007, linkul direct, p.

² Azi nu mai este vizibil.

³ Scris cu ü și ¶

⁴ În ms. slav. BAR 502 (*Liturghier*, sec. XVI, Țara Românească? slavonă de redacție mediobulgară, apud P.P. Panaitescu, *Catalogul manuscriselor slavo-române și slave din Biblioteca Academiei Române*, București, 2003, pp. 337-338), f. 32v: „ðäíî w ì ðýñòý_ ÷_ |ñòý_ ì ðýäè(ñ)â2í í ý_... În *Liturghierul* lui Macarie (Târgoviște, 1508, p. 86): „ð2äíî w ì ðýñòý_ | ÷(ñ)òý_ ì ðýäè(ñ)â2í í ý_...

13. **Sf. Grigore Teologul** (ñòè ãðèãîð·2| áãîñîî(â); pe filacter: „Dumnezeule sfinte, Care întru sfinți Te odihnești, Cel ce, cu glas întreit-sfânt de serafimi” (...ești laudat), á2 сѣы| нже въ| сѣы по|[÷] ,âà2 ,| [,æ]2 òð(,)|[ñ]ò ,ì ,| ãèãñîî | w(ò) ñ2ðàò ,ì ù äü⁵: rugăciunea de taină de la Trisagion)
14. **Sf. Ioan Gură de Aur** (сѣы · ѿ· | ´èàòwónòü⁶)
15. **Sf. Vasile cel Mare** (сѣы вачлїє| вєлкы)
16. **Sf. Athanasie al Alexandriei** (ñѣы афанасїє| алнѣа(í)ãðü|ñê ,; pe filacter: „Pentru aceasta, Stăpâne preasfinte și noi păcătoșii și nevrednicii robii Tăi aceștia”, ñ2ãî ðà(ãó)| äè[(ã)]êî ì|ðýñò·þ| , ì , ꝑꝛ|ѣшны[,]| , í2ãî|ñòî[...]|н ꝑавы ꝑ|вою сїю| : ⁷ : rugăciunea de taină înainte de epiclesă, în liturghia sf. Vasile cel Mare)
17. **Sf. Spiridon** (сѣы спїрїдон; pe filacter: „Iar pe noi pe toți, care ne împărțăm dintr-o pâine și dintr-un potir, unul cu altul” (...să ne unești), í à[(ñ)] же въ|сѣхъ н|же w[(ò)] 2ä , í îãî ò|ëýää , ÷|àø2 ì ð , ÷2ùàþ|ù , õñ2| ñü 2ä , í ,| äð¹ äü| > ⁸ : rugăciunea de taină după epiclesă, în liturghia sf. Vasile cel Mare)
18. **Sf. ierarh** ([...]; pe filacter: „Mulțumim Ție, Împărate nevăzut, Cel ce cu puterea Ta cea nemăsurată [toate le-ai făcut]”, áèãîãà|ðèì ò2| [òà]ð¹ í2|ã , ä , ì ,| нже á2 `ì ýðí í2| òãî2þ| ñèèîþ| ä[...]|ñã ñî|[...]⁹: rugăciunea de taină la plecarea capetelor, la liturghia sf. Ioan Gură de Aur)
19. **Cruce** (ñ òñ í è èà¹⁰)

Arcul triumfal

1. **Sf. Duh** (lateral: сѣы äðü; nimb cruciger fără litere; deasupra: ñ òñ)
2. **Profetul Moise** (N; [...] ì îèñè · ; pe filacter: „Rug arzând [...] mai înainte te-am văzut”, êü[...]|è[...]| w[ã]í[...]|î| í2ñü[...]|àðý2ùó| ì ðîã ,|äýó ò2| > : cf. Ieș 3, 2)

⁵ În *Liturghierul* lui Macarie (p. 45) și ms. slav. 502 (f. 12v): вѣспѣваемыи.

⁶ Filacterul a fost distrus, odată cu Agnețul și textul de la sf. Vasile, în momentul în care s-a lărgit fereastra.

⁷ Ultimul cuvânt lipsește în ms. slav. 502 (f. 55r) și din *Liturghierul* lui Macarie (p. 145).

⁸ Completările după ms. slav. 502 (f. 56r) și *Liturghierul* lui Macarie (p. 147).

⁹ În *Liturghierul* lui Macarie (p. 95): ...вѣсѣ сѣдѣлавы.

¹⁰ Cu tilde !

- Profetul Aaron** (S; Ἰδ(ἰ)ἔϋ ààðἰἰ; pe filacter: „Bună mireasmă [...]”, áēāî¹ |ōāí·2 | [...]_ò[...]₂ì ü · | > :)
- Profet** (N; [...]; pe filacter: [...])
- Profet** (S; [...]; pe filacter: [...])
- Profetul Daniil** (N; ἰδ(ἰ)ἔϋ · àāí_ḥ; pe filacter: „Am văzut pregătindu-se scaune și pe Cel Vechi de zile stând”, азъ внд|кхъ дон|дєже пр|кєтолн| ἰἰñòāâ_ḥ|Ø₂ · ḥ â2(ò)|ð_ḥ äí ü|ì_ḥ ñýä|· 2 · : Dan. 7,9)
- Profetul Isaia** (S; [i]ð(ἰ)ἔϋ · ñàè[à]; pe filacter: [...])

Naos

- Pantocrator** (ⲫⲏ ⲟⲏ, w ἰ'áí òîêðàðîðü; inscripția circulară: „Domnul din cer pe pământ a privit, ca să audă suspinul celor ferecați, să dezlege pe fiii celor omorâți, să vestească în Sion numele Domnului și lauda Lui în Ierusalim, când se vor aduna popoarele împreună și împărățiile, ca să slujească Domnului”, † äü nû íáñü íà '2ì èp ἰð_ḥ 'ðý οϣεληшатн възднханіє ωкованы(ò) · ðà'äðýø_ḥ ð_ḥ ñí ü|ἰ_ḥ ì_ḥ ü àâè2[...]κḥ · äü'âyñò_ḥ ð_ḥ äü ñ·wí ý_ḥ ì 2 äí 2 · ḥ ḡðââéò 2âî äü ·2ð(ñ)èì ý · 2ääà nû á2ðòò_ḥ èpâ_ḥ ḥ ì ἰ_ḥ äú éóí ý · ḥ öð_ḥ 2 ðàáîòàð_ḥ äî[...] (ä)â_ḥ > : ps. 101, 20-23)
- Tetramorf** (SE [Marcu]; SV Ioan, ⲫⲱ; NV [Matei]; NE Luca, èð)
- Îngeri**: la E: **arh Mihail** (àð(ò) ἰ_ḥ òâ_ḥ (è)), **Gavriil** (àð(ò) ààâð_ḥ (è)) și doi **serafimi**; la V: doi **îngeri** („îngerul Domnului”, àāāëü äí ü) și doi **serafimi**
- „**Sfânta Schimbare la Față**” (ñò[...] ἰðýwáðàæ2í·[2]¹¹; lângă capul lui Iisus, la fiecare episod: ⲫⲏ ⲟⲏ; lângă apostolii din scena centrală: sf. Petru: ἰ; sf. Iacov: ⲫⲁ; sf. Ioan: ⲫⲓ)
- Viața sf. Ioan Botezătorul**: **5.1.** „**Buna vestire a lui Zaharia**” (áēāî'âyü2í·2| 'àðâð_ḥ íîâî: Lc. 1, 11-20); **5.2.** **Întâlnirea Maicii Domnului cu Elisabeta** („[...] Născătoarei de Dumnezeu [...]”, [...]â[...] · áö2| [...]2_ḥ: cf. Lc. 1, 39-41); **5.3.** **Nașterea sf. Ioan** ([ροζδλκ]ετκο¹² ñòàâî ⲫⲱ ἰðò_ḥ ·); **5.4.** **Uciderea lui Zaharia**

¹¹ În partea superioară, de o parte și de alta a slavei, o inscripție azi ilizibilă pare să fi fost titlul scenei.

¹² Completările inscripțiilor din ciclul hagiografic al sf. Ioan după inscripțiile de la bolnița Coziei: SCIA-AP (2012), pp.....

(ἀκλαν·ε̅ ζαχαρη|νή οβο: cf. Mt. 23, 35; Lc. 11, 51); **5.5. Uciderea pruncilor și fuga Elisabetei** („[...] Elisabeta cu pruncul”, [...]2[[...] 2ē, ñâ2(ò) w[...] ñü ì èà2í[...] (ì) • : cf. Mt. 1, 16); **5.6. „Îngerul duce [pe Ioan] în pustie”** ([í]ñòââëý2(ò) аггль ¶W въ пꙋстѣннѣ: cf. Lc. 1, 80); **5.7. Sf. Ioan predicând fariseilor** („Pui de vipere, [cine] v-a arătat să fugiți de la fața mâniei [ce va să fie?]. Iată și securea [stă] la rădăcina pomilor”, [í îðîæ]â¶â 2ð¶âí îâ[...] ñèà`à[...] ââ[(î ü)] âýæ2[...] | [ГНѢ]ВА · оꙋже во и секира при ко[рени дрѣ]âà : Mt. 3, 7 și 10; Lc. 3, 7 și 9); **5.8. Sf. Ioan predicând vameșilor și soldaților** (¶W; „[au venit ?] vameșii [...] și soldații [să se boteze?], [...] ì ,òàð¶2 [...] , âî[...] , [...] ê[(ð)]ù2í[...] , [...] : Lc. 3, 12-14); **5.9. Sf. Ioan botezând; sf. Ioan predicând despre Hristos** (¶W; lângă Iisus: ¶ñ ðñ; în centrul scenei: „eu vă botez cu apă; [Cel ce vine] după mine este mai puternic decât mine; Aceluia nu sunt vrednic [...]; [Acesta vă va] boteza [cu Duh Sfânt și] cu foc; El are lopata [...]”, азъ оꙋбо водоє кръщъ ви гредє æ2 êðý'î è , [...] ì 2í2 | 2ì óæ2 í ýñü(ì) äîñòî , í ü w[...] | [...] êðüñò , [...] | [, î]âí2ì 2ì ó[æ2] êî[...] ; la picioarele lui Iisus continuarea: „iar pleava [...]”, à ì'èýâ[...] äà ñü æ2æ2ò • : Mt. 3, 11-12; Lc. 3, 16-17); **5.10. Dialogul dintre Iisus și Ioan** ([...], Mt. 3, 14-15); **5.11. „Botezul Domnului”** (¶W; κ[ρ]υε[ν]ιέ [ñññ: Mt. 3, 16-17; Mc. 1, 10-11; Lc. 3, 21-22); **5.12. Sf. Ioan mustră pe Irod** („Nu se cuvine ție să ai pe femeia lui Filip, fratele tău”, не [Δ]οστοι ти се имѣти женѣ филипа | брата¹³ тв(о)2âî { : Mt. 14, 4; Mc. 6, 18); **5.13. „Ioan a fost aruncat în temniță”** ([вѣ]вр[ъ]ж[ъ]н) • ¶W • въ темницы • : Mt. 14, 3; Mc. 6, 17); **5.14. „Ospățul lui Irod”** (чрьж(Δ)єñиє ирѡд(о)в[о]: Mt. 14, 6-11; Mc. 6, 21-28); **5.15. „Tăierea capului lui Ioan Înaintemergătorul”** (lângă capul sf. Ioan: ¶W; [оꙋс]ѣкновєñиє [глава ¶W] | пр(ä)тѣвы: Mt. 14, 10; Mc. 6, 28); **5.17. Îngroparea trupului; aflarea capului sf. Ioan** („Aflarea cinstului cap al Înaintemergătorului”, въбрєтєñиє¹⁴ ÷(ñ)òì [...] главы пртч,)

6. Sf. Sava¹⁵ (ñò, ñâââ • ; pe filacter: „.....”, оꙋне ест| чл̃коꙋ съ| вñотн па|стн ñèðó|ð , ò , ñ2í | 2æ2 [...] н ñазн|ка твоего • | пасти : ~ :)

¹³ Cuvântul брата a fost scris de două ori.
¹⁴ Cuvântul a fost scris încă o dată, în marginea stângă a scenei.
¹⁵ Probabil cel sfintit, de la Ierusalim si nu arhiepiscopul sarbilor: C.L. Dumitrescu, „Pictura”, n. 21.

7. **Sf. [Antonie cel Mare]** (ñò, [...]; pe filacter: „Am văzut mrejele diavolului cum se întind peste fața întregii lumi”, â, äý(ō) ñý|ò, âðàæ|, ìðîñ|ðü òó ìî ë|, öó äün2|, ˘2ì ë, | > : *Patericul*, pentru avva Antonie 9)
8. **Sf. Eftimie** ([...]ì ¶ • ; pe filacter: „Fraților, înaintea ochilor să aveți pururea moartea și munca”, áðàð·2| ìðýäü| w÷, ì |à ìð[...]|í ñüì ð|ðü , ì |ý, ò| , ì óë { ¹⁶ :)
9. **Sf. Maxim Mărturisitorul** (сѣн маѣн(í)) • | , ñî îâýáí , èü; pe filacter: „.....”, ìð, [...]|ù|[...]нсе пнц|ç въ мѣр|ç съ мль|чаніємь| н мѣтво(í) > :
10. **Sf. Iarion** (сѣ[,]·[...]|ð, î(í)); pe filacter: „.....”, àù2 ÷ð|ýáí ðàà|ìòà2ø, | òñüðáí |, , èîë, |æ2 ìî ì2|÷2ø, 2 w| äøü{ :
11. **Pahomie/jupan Barbul [Craiovescu]** („Jupan Barbul ban a schimbat numele său [în] Pahomie”, æóí à(í) áððáó(ë) áà(í) · прѣименова| нмє ємз · пахоміє ~ ¹⁷)
12. [Negoslava]
13. **Sf. Constantin și Elena** ([ñò,] êîñðàí ò, (í); сѣ̄ єлена)
14. **Sf. Teodosie Începătorul de obște** (сѣ[,] • »2w(ăî)ñ·2 • wáù2, æ, ò2èü; pe filacter: „Rădăcina tuturor [...]”, êîð2[...]| äññý[...]|è[...]|êîî ü ÷ðý|í à[...]| [...])
15. **Sf. Pahomie** (ñò, ì àðîî ·2; pe filacter: „.....”, èî[...]|ò[...]|[...]|[...]|[...]|[...]|[...]|[...])
16. **Sf. Pavel [din Tebaida]** (ñò, • ì àâ2èü; pe filacter: „.....”, òàêî[...]|à[...]|[...]|ðýéó| [...]|îñ, [...]|[...]|[...]|[...])
17. **Sf. Athanasie de la Athos** ([...]|ñ·2 • à(ò)онскы · ; pe filacter inscripție ștearsă)
18. **Sf. Grigore Decapolitul** (ñò, • äð, äîð·2 • ä2èàî îë, òü)
19. **Sf. Nicolae** (ñò, • í , èîèà2 ·)

¹⁶ La bolnița Coziei, citatul este: братие прѣ(д) ѡчима прысно| сѣмрѣть имє|итє и мжкж| вонте се.

¹⁷ Textul inscripției a fost publicat în numeroase rânduri. Ultima mențiune, cu bibliografia completă, la Ctin. Bălan, *Inscripții Vâlcea*, nr. 198.